

Utkast til høringsinnspill til Stortingsmelding om humaniora

Samfunnsrelevans

Humanistiske fag bidrar til samfunnet med forskjellige elementer. De fagene som har fortiden og fortidige kulturuttrykk som studieobjekt, slik som de tre fagene ved Institutt for arkeologi, konservering og historie ved Universitetet i Oslo, tilfører samfunnet tidsdybde: Forståelseshorizonten utvides ved å trekkes bakover i tid. En slik forlenget forståelseshorizont gir større perspektiv på tankemønstre og praksiser som lett tas for gitt i et samfunn der tanker og teknologier synes å bli stadig fortere foreldet. Gjennom å avdekke, granske og bevare spor fra tider før vår egen, kan nyskapninger vise seg som nye uttrykk for eldre tankegods, og røttene til mentale eller materielle innovasjoner festes i fortiden. Slik viser historiske fag sin samfunnsrelevans ved å vise relevansen av fortiden for dagens mennesker og dagens samfunn. Et samfunn uten tidsdybde er et grunt samfunn.

Verdien av tilført tidsdybde kan ikke lett tallfestes. Eksistensielt sett gir historiske fag økt forståelse av hvem vi er og hvordan og hvorfor vi havnet her. Dette er spørsmål det ikke kan tas patent på og som ikke kan innveksles på markedet, men som ethvert samfunn må besvare. Vitenskapelige studier av fortiden tilbyr humanistiske og kritiske svar på slike spørsmål. Heri ligger fagenes primære samfunnsrelevans. Ut fra dette springer behov for arkeologisk, konserverings- og historisk kompetanse i forvaltning, formidling og skoleverk. Moderne historie har dessuten en mer pragmatisk verdi som kildebasert inntak til forståelse av hvordan dagens norske samfunn og verdenssamfunnet fungerer, en forståelse som mindre kildenære tilnærminger har vanskelig for å bringe.

Arbeidslivsrelevans

Universitetsutdannede arkeologer, konservatorer og historikere får i hovedsak jobb innen forskning, forvaltning, museal og annen formidling og skoleverket. Utfordringen ligger først og fremst i relevansen – den reelle eller den opplevde – av utdanningen for det øvrige arbeidslivet, og kanskje særlig næringslivet. Ofte er søkere til humanistiske studier ikke primært innrettet mot en karriere i næringslivet. Inntjening, fortjeneste og handel anses som fremmedord, og kost/nytte-analyser og ressursøkonomisering vekker undring, avmakt eller motstand. Utøvelse av faget oppfattes som et kunstnerisk eller eksistensielt prosjekt mer enn et prosjekt for inntekt eller profitt. En vesentlig oppgave for utdanningsinstitusjonen blir å sette de humaniorastudentene som er interessert i å konkurrere i den private delen av arbeidsmarkedet, i stand til å skaffe seg relevant arbeid og akseptabel inntekt. Det innebærer å legge til rette for at de kan tilegne seg kunnskap og ferdigheter som er nyttige og nødvendige i næringslivet – og ofte også i andre deler av arbeidslivet – og som kan gjøre dem i stand til å ta sin humanistiske kompetanse i bruk utenfor tradisjonelle humanistiske yrkesveier. I en tid der kulturuttrykk – i form av bilder, musikk og tekster – er en så vesentlig del av det som kjøpekraftige forbrukere etterspør, vil det å ta i bruk humanistisk kompetanse i større grad på tilbudssiden gjennom humanister i næringslivet kunne gi gevinst både for den enkelte og for samfunnet.

Det er ikke gitt at de humanistiske fakultetene bør tilby næringslivsrettet humanistutdannelse selv eller alene. Fordelene med spesialisering, arbeidsdeling og konsentrasjon tilsier at humanistene på universitetene bør gjøre det de kan best, som ikke er å utstyre sine studenter med praktiske og økonomisk-administrative ferdigheter som næringslivet etterspør. Kanskje kan samarbeid med andre fakulteter – eller andre utdanningsinstitusjoner – om løsninger for humanister som ut i næringslivet og trenger en type kompetanse de ikke lærer på HF, være veien å gå. Særlig i den grad samarbeidet skal foregå med institusjoner utenfor de statlige universitetene, kommer imidlertid institusjonelle hindringer lett i veien. Her kan det trenge departemental bistand til å brøyte rydning.

Fagintern relevans

Moderne universitetsfag må selvsagt publisere sin forskning i internasjonale kanaler, vurdert av fagfeller. Bare slik kan man sikre den kvaliteten og faglige relevansen som er en forutsetning for at forskningen holder det nivået man må forvente og forlange med de vilkårene norske universitetsansatte tilbys. Dette tilsier

konsentrasjon og spissing om de miljøene som holder tilstrekkelig standard ved hver institusjon, målt etter internasjonale, vitenskapelige standarder.

En del humanistiske fag står sentralt i både individuell og kollektiv identitetsutvikling, og har blant annet derfor en forpliktelse til å formidle sin forskning til en bred norsk offentlighet. Det må foregå i en form og i kanaler som gjør at offentligheten kan tilegne seg forskningsresultatene. Smale og vanskelig tilgjengelige vitenskapelige tidsskrifter er lite egnet i så måte. Mye humanistisk forskning, ikke minst innenfor fagene ved Institutt for arkeologi, konservering og historie, mister det meste av sin verdi hvis forskningen bare når andre fagfeller og ikke offentligheten. For et fag som historie er bøker på morsmålet en sentral formidlingskanal. Siden mye historisk forskning dessuten skrives på dagligspråket med lite vitenskapsintern sjargong eller vanskelig tilgjengelig metode, vil bøker for allmenntilgjengelig markedet ha en annen posisjon i historiefaget enn i de fleste andre fag. Forskningen kan på sett og vis formidles direkte til offentligheten, og må ikke ta omveien gjennom egne formidlingskanaler i tillegg til de vitenskapsinterne kanalene for publisering av forskning. Siden offentlighetens tilegnelse og bruk av forskningen er en helt sentral – og særpreget – side ved humaniora, er det viktig at finansierings- og andre belønningssystemer ikke undergraver, men tvert om anerkjenner dette særpreget.

Skolen og lærerutdanningen

Historie har lenge vært et sentralt fag i norsk skole, dels fordi en historisk inngang er en port til å forstå hvordan samfunnet fungerer, og dels på grunn av fagets betydning for identitetsutvikling. Ikke minst har norsk historie vært viktig for utviklingen av nasjonal identitet. Faget spiller nok stadig denne rollen, men ikke lenger med samme selvfølgelighet som tidligere. Historiefagets betydning for å forstå hvordan universielle – eller snarere moderne vestlige – verdier som demokrati, likestilling, toleranse og ytringsfrihet har blitt utviklet som ideer og (forsøkt) virkeliggjort som praksis, er til gjengjeld økt i en tid preget av mobilitet, innvandring og kulturmøter. Endringene representerer en utfordring for skolefaget, og ikke minst for vitenskapsfagets bidrag til skolefaget.

Norske universitetshistorikere har tradisjonelt tatt svært aktivt del i formingen av historiefaget i skolen, både som lærerutdannere, som lærebokforfattere og ved at mange historielærere har vært så aktive forskere at de har kunnet konkurrere om jobber i academia. Spesialisering og arbeidsdeling har i noen grad endret situasjonen dithen at universitetshistorikerne i dag står fjernere fra skolen enn på lenge. Lærebøker er ikke faglig meriterende nok til at ambisiøse historikere kan bruke tid på å skrive for skolen. Konkurransen om jobbene på universitetet er så sterk at historikere som arbeider som lektorer i skolen i praksis ikke har sjanse til å få slike jobber. Og lektorutdanningen er overlatt til eller overtatt av høgskolene og egne lærerutdanningsenheter ved universitetene. De fleste universitetshistorikers kjennskap til skolen består i fjerne minner fra egen skoletid.

I den grad det direkte båndet mellom universitetshistorikerne og skolen igjen skal knyttes, er det trolig en forutsetning at førstnevnte tar mer aktivt del i lektorutdanningen. Det innebærer både at undervisningen i historieemner som tilbys studenter på lektorprogrammer, forholder seg til den bruken lektorstudentene vil ha av kunnskapen – som grunnlag for sin egen historieundervisning – og at faghistorikerne er villige til og gis anledning til å påvirke lektorprogrammene på universitetene. I noen grad kan dette innebære en profesjonskamp med pedagogene, og en tautrekking mellom ulike enheter på lærestedene. Hvis skolefaget skal reflektere utviklingen i universitetsfaget, må arbeidsdelingen ikke drives så langt at faghistorikerne ikke engasjeres i lektorutdanningen. De må ønske å ta del i utdanningen av fremtidens historielærere, og pedagogene må være villige til slippe dem til. Utfordringen går begge veier.